

og at deres gennemsnitlige Formue er 3,077 Kr. Vil man nu rede ud, hvor meget de have faaet ud af deres Bedrift, maa man trække Renten af Formuebeløbet fra. 4 pCt. af 3,077 Kr. giver et Rentebeløb af 123 Kr. Dette draget fra 674 Kr. giver til Rest 551 Kr. Hvorvidt nu de rigelig 83,000 Husmænd, hvormed denne statistiske Oversigt opererer, maa regnes sidestillede med Statshusmænd eller maa regnes at have større eller mindre Areal, større eller mindre Udbytte af deres Areal, i det hele taget mere eller mindre gunstige Livsvilkaar end disse, derom tør jeg ikke udtale noget bestemt. Men regne vi, at de ere sidestillede med Statshusmændene, vide vi fra den Statistik, der foreligger, at Statshusmændene have været henviste til at arbejde for andre i Gennemsnit 165 Dage, hvilket vel maa forudsættes at have givet dem en Arbejdsindtægt af fra 250 Kr. til maaske 350 Kr., og trække vi saa dette Beløb fra de 551 Kr. for at faa det Tal frem, som Husmandsbedriften har givet, faa vi til Rest et Beløb af henimod 300 Kr. Lad mig nu straks bemærke, at vi vist hurtigt kunne være enige om, at mangfoldige Husmandsbrug give et Udbytte, der ligger langt derover; dette er givet. Men der er andre Omstændigheder, som gøre, at det Beløb sikkert ogsaa er for lavt. Det er paa Basis af Opgivelser for Aaret 1903, at denne gennemsnitlige Indtægt af 674 Kr. er udregnet. Statistisk Bureau siger, at det var et godt Landbrugsaar, men vi vide alle, at i de 5—6 Aar, der ere forløbne siden da, har Landbruget haft en stærkt stigende Indtægt, navnlig paa sine dyriske Produkter, og i denne Indtægtsstigning have Husmandsbrugene ogsaa haft deres meget væsentlige Andel. Der er ogsaa en anden Omstændighed, der gør, at Beløbet maa regnes at være for lavt. Det er nemlig et Resultat af de paagældendes Selvangivelse. Jeg tror, uden at gaa de paagældende for nær, at turde udtale, at denne Selvangivelse ikke er for høj, og det navnlig, fordi de sikkert have gjort sig skyldige i den paa Landet meget almindelige og indenfor denne Kreds ogsaa meget tilgivelige Fejltagelse, at de ikke fuldt ud have ansat Nydelser af Bolig til det Beløb, som den rettelig bør opføres med. Alligevel er Gennemsnittet af den Indtægt, der vindes i disse Husmandsbrug, neppe overvældende stor. Jeg siger udtrykkelig Gennemsnitsindtægten, for der er mangfoldige — det kunne vi hurtig blive enige om —, der have et stort, et forholdsvis meget stort

Udbytte af deres Lod. Men Sagen er, at Arbejdet paa den Jordlod, der hører til disse Brug, er forholdsvis dyr; thi en væsentlig Del af Arbejdet er Haandarbejde, den dyreste Form for Arbejde. De Tider ere forlængst forbi, da man mente, at en udstrakt Benyttelse af Haandarbejdet var det, der skulde betinge Rentabiliteten af de smaa Brug. Jeg husker fra mine første Landvæsenstidage, at man havde en stærk Tro paa, at det var Spade-Kulturen, der skulde bringe Velstand i de smaa Hjem. Men man blev meget hurtig ked af denne Form for landøkonomisk Skattegravning i Erkendelse af, at det Arbejdsvederlag, der vandtes ad den Vej, var for ringe. Jeg tør ikke udtale mig om, hvorvidt den Dagløn, der kunde naas ved Anvendelse af Spaden, laa under eller over en halv Krone. Det var gennem et intensivt Husdyrbrug, at disse Smaabrug skulde vise deres Overlegenhed i Sammenligning med de større Brug. Der er ogsaa mange Steder, hvor man virkelig har et overordentlig stort Udbytte af Brugene netop gennem et rationelt Husdyrhold. Det er navnlig der, hvor Indehaveren har Energi, Dygtighed og Sans for at udnytte enhver Adgang, der gives ham til at hjemføre Grøntfoder til Kreaturerne udefra, f. Eks. Vejgræs eller paa anden Maade. Men vi maa erindre, at den Adgang, der gives i saa Henseende, er begrænset, maaske allerede helt udnyttet. Vi tør ikke betragte det som normgivende for, hvad der kan naas i saadanne Brug. Jeg tror, at man skal være en vis Varsomhed med at opulle alt for lyse Perspektiver i Retning af, hvad der kan naas. Thi der maa ikke mindst med vort nuværende Kendskab til de rationelle Fodringsprincipper bestaa et passende Forhold mellem det hjemmeavlede Foder og Kreaturholdet. Gaar man ud over denne Grænse, kan man under ugunstige Omstændigheder let komme til at afstedkomme Skade. Tænke vi os et ugunstigt Høstaar, vil det, hvis en Husmand har drevet sit Husdyrhold uforholdsmæssig højt op, ikke være muligt for ham at skaffe Foder til Kreaturerne, og en saadan Kalamitet vil da blive skæbnesvanger for den paagældende Husmand, der ikke kan forudsættes at have synderlig pekuniært Rygstød. Altsaa, rent økonomisk set tror jeg ikke, at Landarbejderne ved den nugældende Arbejds løn maa nøjes med en væsentlig ringere Indtægt end Husmændene, men disse ere selvfølgelig væsentlig gunstigere stillede, fordi de have deres eget selvstændige Hjem. De have